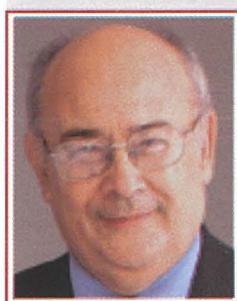

DUN ĜORġ JEHLISHA MILL-INTERNAMENT IMMA ĦUH LE

Max Farrugia

Sa mill-bidu tat-tletinijiet tas-seku li ghadda is-sigurta fil-pajjiż kienet diġa' bdiet tiġi informazzjoni dwar numru ta' Maltin li ma kienux jaqblu mal-politika tal-Gvern, jew inkella jissimpatizzaw ma Nerik Mizzi u mat-Taljani. Din hadet svolta differenti wara li I-Italja ħadet I-Abbisinja f'idejha.

Ftit wara dan I-avveniment is-supreintendent tat-tarzna ta' Malta I-Armirall Ford kien laqqa' lill-haddiema u talabhom biex jgħassu fuq shabhom u jirrapurtaw lil dawk li jinstemgħu jgħidu kontra l-Gvern Ingliż, it-tmexxija tiegħu f'Malta jew inkella kienu nazzjonalisti jew Taljani ferventi. Dawn ġew imwejhda li r-rapporti jibqgħu kunkfidenzjali. *Informers fit-tarzna ta' Malta* kien hemm ħafna, kien hemm dawk li kienu ġenwini għax jemmnu fil-kawża u oħrajn li riedu jagħmlu vendikazzjoni minn shabhom, kif fil-fatt ġara minn Albertu Preca, li jiġi hu San Ĝorġ Preca. Fil-Hamrun għad hawnies li lil Albert jiftakru. Dwar dan I-inċident aktar 'l-quddiem.

Ftit qabel ma faqqet il-gwerra l-Gvern Ingliż iddeċida li l-baži militari minn Malta tigi trasferita lejn Lixandra fl-Eğġittu. Hafna kienu dawk il-haddiema Maltin li kienu jaħdmu mas-Servizzi Ingliżi. Dawn bdew jiġu mitluba biex imorru jaħdmu fl-Eğġittu, b'paga ahjar u jkku jistgħu jtellgħu l-familja magħhom. Xi whud mis-soċċi tas-Soċjetà tad-duttrina tal-MUSEUM gew imħajra jmorru jaħdmu barra minn Malta wkoll. Kien hemm diversi haddiema li marru għal parir għand Dun Ĝorġ. Bla ebda ħsieb ta' xejn ħlief biex ma jittilhomx spiritwalment lis-soċċi tal-MUSEUM kien jgħidilhom li biċċa ħobż aħjar jaqilgħu hawn Malta.

Kif qalli wieħed tal-MUSEUM anzjan li I-lum jinsab fid-dar tal-anzjani mmexxija mill-MUSEUM stess Dun Ĝorġ kien jghidilhom "There is no place like Malta". Dawn it-talin kienu jmorru fuq il-post tax-xogħol u jgħidu lil shabhom li Dun Ĝorġ qallhom biex ma jmorru. Xi wħud mill-informers li fit-tarzna kienu qieshom sriep iħufu mas-saqajn mill-ewwel waslu l-ahbar lis-supreintendent tat-Tarzna dwar Dun Ĝorġ. Inzerta li kien hemm wieħed informer li kien tal-MUSEUM mill-Birgu, certu Ġanni Schembri. Malli rrejalizza f'liema nkwiċt kien jinsab Dun Ĝorġ fiha talab laqgħa privata mieghu. Huwa spjegalu li kien fuq il-lista ta' dawk li mhux lejali lejn il-Gvern Ingliż u kien fil-periklu li jiġi internat. Qallu li dan kollu kien minħabba l-pariri li ġenwinament kien qiegħed jaġhti lil xi membri tas-Soċjetà. Huwa talab lil Dun Ĝorġ biex lil min jaġħti xi parir jorbtu bis-sigriet. Dun Ĝorġ irringrażza lil dan is-soċju mingħajr ebda kumment. Minkejja li ma ħadu ebda passi kontra Dun Ĝorġ xorta waħda l-Ingliżi f'Malta u dawk li kienu jispajjaw dwar shabhom ippruvaw jgħamlulu ħajtu nfern, tant li kien għalihom qatluh bil-ġuħ. Fattur iehor li għen biex Dun Ĝorġ ma jiġi internat kien il-ftiehim li I-Isqof Mawru Caruana kien għamel mal-Gvernatur William Dobbie dwar I-internament ta' zewġ monsinjuri, Albert Pantalleresco u Peter Cavendish u patri Geraldu Paris Dumnikan. Il-ftiehim kien jgħid li ma jiġi internat ebda saċċerdot iehor ħlief dawn it-tlieta u ma' tingħata ebda pubbliċita' li tagħmel ħsara lill-knisja f'Malta. Minbarra Dun Ĝorġ kien hemm diversi qassisin oħra li kien fuq il-listi tal-Ufficijal tas-sigurta' li ma ġewx internati.

Ftit tal-ġranet biss qabel ma faqqet il-gwerra wieħed minn dawk il-haddiema tat-tarzna li ġew internati kien hu Dun Ĝorġ, Albertu. Dan kien jaħdem bħala tekniku fil-magna tad-dawl li kien hemm taħbi is-sura ta' Kordin u kienet titmexxa mis-Servizzi Ingliżi. Albertu dam sitt xħur internat fi tlett kampijiet differenti, jigiferi fil-Fortizza tas-Salvatur fil-Kalkara, fil-ħabs ta' Raħal Ģdid u fil-katakombi ta Sant 'Agata fir-Rabat. Huwa gie meħlus f'Ottubru tal-1940 wara

Li deher quddiem tribunal imwaqqaf mill-awtoritajiet Inglizi f'Malta u ma sabu ebda ħtija fih. Din hija prova li kien hemm min mar jigdeb kontra tiegħu u ried jagħmillu il-ħsara.

Kemm dam internat Albertu kien talab lill-awtoritajiet biex lil huħ Dun Ĝorġ u oħtu Karmena, li kien jgħixu mieghu fil-Hamrun joħorġulhom ir-relief minħabba l-fatt li kien jiddependu totalment minnu. Anki d-dar li kien jgħixu fiha il-kera kienet fuqu. Wara nvestigazzjoni mill-pulizija tas-sigurta' biex jaraw il-qagħda finanzjarja ta' Dun Ĝorġ u oħtu Karmena jirriżulta li dawn fir-rapport kitbu li Dun Ĝorġ kien jinsab f'qaghda finanzjarja hażina hafna u għandu jingħata r-Relief. Minkejja dan kollu l-awtoritajiet iddeċidew mod ieħor u ma nghata l-ebda Relief. Li kien għalihom kien joqtluh bil-ġuħ bħalma jppruvaw jagħmlu lil hafna familji oħra.

Wara dan kollu Dun Ĝorġ halla l-Hamrun u flimkien ma oħtu u n-neputi tagħhom Karmenu marru jgħixu mal-interni tal-MUSEUM f'Haż-Żebbuġ. Dun Ĝorġ lil ħu Albertu kien imur jara ta' spiss kemm dam internat. Bħalu kien jagħmlu ż-żeww neputijiet tiegħu Alice Taljana u Mary Vella Anastasi li fil-Hamrun kien joqghod fuq il-familja Preca. Dan jgħidu Albertu stess fl-ittri tiegħu, meta f'waħda mill-ittri jgħid li minkejja l-bombi l-qraba kien jmorrha jarawh. Dan l-internament lil Dun Ĝorġ weġġgħu hafna u ta' spiss fil-laqgħat li kien ikollu mas-soċċi kien jitkellem dwar

ħu. F'okkażjoni partikulari fil-Furjana Dun Ĝorġ lis-soċċi qalilhom li mhux veru kien kontra l-Inglizi tant li mal-bieba tal-komodina fil-kamra tiegħu kellu il-bandiera Ingliza. Kien hemm min lil Dun Ĝorġ ried ikompli jitfghalu l-melħ fuq il-ferita li kellu minħabba l-internament ta' ħu. Monsinjur Giovanni Briffa Brincati jikteb li kien hemm kaži fejn kien jiltaq'a ma' Dun Ĝorġ sejjjer jara lil ħu u xi internati oħra fil-katakombi ta' Sant'Agata u waqt li jkunu miexja flimkien kien jgħidlu biex jekk ikun hemm xi ħadd jinsulthom ibaxxi rasu u jibqgħu sejrin mingħajr kliem. Briffa Brincati jkompli jgħid li xi Stricklandjani kienu jgħajru lil Dun Ĝorġ "Traditur bhal ħuk". Hawn wieħed ikompli jara s-sofferenza li ghaddha minnha Dun Ĝorġ f'dan il-perjodu hekk delikat.

Meta f'Ottubru ta' l-istess sena Albertu gie meħlus mill-internament huwa mar jgħix ukoll ma' Dun Gorg f'Haż-Żebbuġ sakemm spiċċat il-gwerra. Minkejja li kien ilu jaħdem fit-tarzna għal numru kbir ta' snin lil Albertu telfulu l-pensjoni u l-post tax-xogħol, ħallrw għal aktar minn erba' snin b'numru ta' restrizzjonijiet fuq rasu tant li ma setax johrog mir-raħal li kien jgħix fiha jekk mhux bil-permess tal-pulizija, ma' jistax johrog barra qabel tlugh ix-xemx u wara inżul ix-xemx, ma setax ikollu radju, jew kamera tar-ritratti u diversi restrizzjonijiet oħra. L-agħar waħda kienet li minħabba t-tebġha li kellu fuqu tal-internament, u dawn ir-restrizzjonijiet minkejja li tilef il-post tax-xogħol tiegħu fit-tarzna kienet diffiċċi biex isib xogħol.

Dan huwa fit-tit mil-imrar li l-familja Preca daqet matul u wara l-gwerra minħabba rapporti foloz u kalunji li saru dwar membri tagħha.

NOTA: Din l-informazzjoni ttieħdet mill-ktieb li l-awtur ta' dan l-artiklu se jippli aktar tard dan ix-xahar.

**L-ispejjeż ta' din il-faċċata qed ikunu sponsorjati minn
Frelle'**

Francis Ellul

660, St Joseph Street, Hamrun - Tel. 2124 2762/3
170, Old Bakery Street, Valletta - Tel. 2123 7099